
Revisionsrapport

***Granskning av brand-
och skalskydd vid
äldreboenden och
skolor***

Gällivare kommun

Februari 2015

Hans Rinander, certifierad kommunal revisor

pwc

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning, revisionell bedömning och förslag	1
2	Inledning	4
2.1	Bakgrund	4
2.2	Revisionsfråga och granskningsmål	4
2.3	Revisionskriterier	5
2.4	Avgränsningar	5
2.5	Revisionsmetod	6
3	Brandskyddsarbete enligt lag och allmänna råd	7
4	Resultat	8
4.1	Kommunens styrdokument	8
4.2	Organisation och ansvar för brandskyddet	8
4.3	Ansvar mellan fastighetsägare och hyresgäst	10
4.4	Skriftliga redogörelser, tillsyner	10
4.4.1	Skriftliga redogörelser	10
4.4.2	Tillsyner	11
4.5	Systematiska egenkontroller	12
4.6	Evakueringsplaner, utrymningsplaner, utbildning, övning	13
4.7	Händelserapporter	14
4.8	Rapportering till ansvarig nämnd	15
4.9	Iakttagelser vid arbetsplatsbesök	15
4.9.1	Gunillahem	15
4.9.1.1	Skalskydd	16
4.9.2	Enen	16
4.9.2.1	Skalskydd	16
4.9.3	Hedgården	17
4.9.3.1	Skalskydd	17
4.9.4	Hedskolan	17
4.9.4.1	Skalskydd	18
4.9.5	Sjöparksskolan	18
4.9.5.1	Skalskydd	19
4.9.6	Mandolinens förskola	19
4.9.6.1	Skalskydd	19

1 *Sammanfattning, revisionell bedömning och förslag*

Från och med 2004 gäller Lagen om skydd mot olyckor (LSO). Enligt LSO har den som äger en byggnad och den som bedriver verksamhet där ansvaret för brandskyddet.

PwC har fått i uppdrag av Gällivare kommuns revisorer att granska brandskyddet vid kommunens äldreboenden och vid kommunens skolor. Här ingår även en översiktlig granskning av skalskyddet vid dessa fastigheter. I granskningen ingår dock inte en utvärdering av det byggnadstekniska brandskyddet vid äldreboenden och skolor.

Granskningens revisionsfrågor:

- Har socialnämnden en tillräcklig intern kontroll för sitt ansvar för ett skäligt brandskydd inom äldreomsorgen?
- Har barn-, utbildning- och kulturkommittén en tillräcklig intern kontroll för sitt ansvar för ett skäligt brandskydd inom kommunens skolor?

Med utgångspunkt från granskningens revisionsfråga **bedömer** vi att varken socialnämnden eller barn-, utbildnings och kulturkommittén idag har en tillräcklig intern kontroll för sitt ansvar för ett skäligt brandskydd inom äldreomsorgen respektive skolverksamheten.

Vi bedömer att socialnämnden och dess förvaltning liksom barn-, utbildning- och kulturkommittén och dess förvaltning behöver utveckla en systematisk styrning och uppföljning för att nämnderna kan anses ha en tillräcklig intern kontroll inom området. En utgångspunkt kan vara att förvaltningarna utarbetar och nämnderna antar en brandskyddspolicy som realiserar i förvaltningarnas verksamheter. I en sådan policy kan exempelvis fastslås att alla anställda kontinuerligt ska omfattas av systematiskt brandskyddsarbete och därigenom erhålla kunskap om hur bränder förebyggs och hur man agerar på ett säkert sätt i händelse av brand.

I sammanhanget bör nämnderna och förvaltningarna beakta synpunkter från äldreomsorgen och skolförvaltningen om önskemål att det utarbetas kommun-gemensamma handböcker och rutiner för systematiskt brandskyddsarbete. Nämnderna bör även beakta synpunkter från äldreomsorgen om att förvaltningen borde ha en gemensam brandskyddskommitté.

Verksamheten vid äldreboenden är speciell ur brandskyddssynpunkt, då vårdtagarna vid äldreboenden är helt beroende av personalens agerande. Personalen är i sin tur beroende av att brandvarningssystem fungerar, tekniska anordningar fungerar och att det finns tillräckliga och effektiva utrymningsvägar.

Även verksamheten vid skolor är väsentliga ur brandskyddssynpunkt, då den omfattas av många fastigheter, elever i olika åldrar samt ett stort antal pedagogisk och administrativ personal. Så kallade anlagda skolbränder är heller inte ovanliga.

I händelse av brand bygger brandskyddet mycket på att personalen kan genomföra en snabb och effektiv insats när de får kännedom om händelsen och därigenom kunna bekämpa elden tills räddningstjänstens insatser kan påbörjas.

Enligt de dokument vi studerat, de intervjuer vi genomfört och de arbetsplatsbesök vi genomfört ser vi brister i det organisatoriska brandskyddet, både inom kommunens äldreboenden och inom kommunens skolor.

Vår bedömning ovan av revisionsfrågan grundar sig på iakttagelser och bedömning avseende följande granskningsmål:

Lag om skydd mot olyckor är inarbetad i verksamheternas säkerhetsarbete

Endast delvis vad gäller det systematiska brandskyddsarbetet, vilket är grundplåten i LSO. Gunillahem har en särskild handbok (SBA-pärm) för systematiskt brandskyddsarbete, bl a med uppgift om ansvarsfördelning mellan enhetschef, skyddsombud och brandskyddskontrollanter. Vid övriga intervjuade enheter uppges enhetschefer och rektorer ha detta ansvar i egenskap av just den allmänna chefsrollen.

Ansvar för ett förebyggande arbete med brandsäkerhet mellan fastighetsägare och hyresgäst är tydligt

Nej, inte enligt våra intervjuer av ansvariga, vare sig inom socialförvaltningen eller barn-, utbildning- och kulturförvaltningen eller i de dokument vi studerat.

Det finns en handlingsplan för vad som ska göras för att förebygga att brandtillbud och brandskador inträffar inom verksamheten

Endast delvis. I Gunillahems SBA-pärm finns olika avsnitt över hur bränder ska förebyggas, och även hur man ska agera vid brandtillbud. Pärmen används enligt våra intervjuer vid introduktion av personal och vid arbetsplatsträffar. Övriga intervjuade enheter har ingen särskild handlingsplan för att förebygga att brand uppstår.

Personalen inom äldreboenden har kompetens i brandskydd och utrymning

Tveksamt. Vid de tillsyner som kommunens räddningstjänst under 2014 utfört vid de granskade enheterna angavs att utbildningar och utbildningsplaner saknades inom området. Enhetschefer vid äldreboenden anger även problem med språkförbistring för personal som är nyanlända svenskar och inte kan svenska språket. Detta medför att de har svårt att tillgodogöra sig information, bl a kring brandskyddsarbetet.

Övningar genomförs avseende scenarios för utrymning vid brandtillbud

Både ja och nej. Inga utrymmesövningar har skett vid de granskade äldreboendena under de senaste åren. Vid granskade skolor sker en övning per år.

Det finns rutiner för inventering och kontroll av brandskyddet

Både ja och nej. Vid de granskade äldreboendena kontrolleras brandskyddet (framför allt det tekniska) med jämna mellanrum utifrån egna utformade checklistor. Vid de granskade skolorna utförs inga systematiska kontroller.

En skriftlig redogörelse över brandskyddet lämnas av fastighetsägaren till kommunens brandmyndighet

Ja. Vid äldreboendena och en förskola är redogörelserna aktuella (från 2010 och 2014), men vid två skolor är redogörelserna inte uppdaterade (från 2008).

Det sker en rapportering av brandskyddsarbetet till ansvarig nämnd

Nej. Genom den sökning som granskningen genomfört av socialnämndens protokoll samt barn-, utbildning- och kulturkommitténs protokoll från januari 2013 till december 2014 har det inte gått att spåra att information eller ärenden om äldreboendens respektive skolornas brandskydd delgivits eller behandlats av nämnderna. Vad gäller rapportering om brandtillbud har vi funnit en rapportering. Det gällde till barn-, utbildning- och kulturkommittén angående ett tillbud vid en skola 2013.

Det finns tillräckligt med skalskydd som skyddar mot otillbörligt intrång till fastigheterna.

Bara till viss del. Vid granskade äldreboenden är entrédörrar låsta dygnet runt eller låses automatiskt under kvällar, och nätter. Dessa äldreboenden saknar inbrottslarm och två saknar galler för fönster i källarplan.

Vid granskade skolor låses entrédörrar efter kontorstid samt alltid vid helger. Inbrottslarm finns som aktiveras då dörrarna låses. Vid granskad förskola uppges att hantverkare tillträder lokalerna utan presentera sig och utan att i förväg meddela om sin ankomst.

2 Inledning

2.1 Bakgrund

Från och med 2004 gäller Lagen, 2003:778, om skydd mot olyckor (LSO). Enligt LSO har den som äger en byggnad och den som bedriver verksamhet där ansvaret för brandskyddet. Det innebär en skyldighet att i skälig omfattning hålla utrustning för släckning av brand, för livräddning vid brand eller annan olycka och att i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand.

Kommunen bedriver äldreomsorg, bl a vid äldreboenden där brandskyddet måste vara högt. Som en del av brandskyddet krävs att nyttjanderättshavare och ägare har styrdokument och rutiner för att aktivt arbeta med sitt brandskydd och säkerställa att det håller en rimlig och tillräcklig nivå.

En brand i ett boende för äldre kan få katastrofala följder. Det kan finnas problem med att vårdtagare på äldreboenden ofta inte själva kan uppfatta brand och inte själva kan sätta sig i säkerhet vid brand. Det är därför viktigt att personalen har kompetens att handla rätt vid brand och att de byggnadstekniska brandskydden och säkerhetstekniska anläggningarna är funktionsdugliga.

En kommuns skolverksamhet är omfattande med många skolfastigheter, elever olika åldrar samt ett stort antal pedagogisk och administrativ personal. Även en brand i en skolfastighet kan få svåra följder, framför allt med tanke på det stora antalet elever. S k anlagda skolbränder är heller inte ovanliga.

Ett skalskydd ska ge skydd mot obehörig tillgång till områden och lokaler samt allmänna utrymmen. Konsekvenser av sådana vistelser kan gälla olika former av förstörelse och skadegörelse av egendom. Här finns en självklar koppling mellan brandskydd och skalskydd.

PwC har fått i uppdrag av Gällivare kommuns revisorer att granska kommunens brand- och översiktligt, skalskydd vid kommunens äldreboenden och skolor.

2.2 Revisionsfråga och granskningsmål

Revisionsfrågor

Har socialnämnden en tillräcklig intern kontroll för sitt ansvar för ett skäligt brandskydd inom äldreomsorgen?

Har barn-, utbildning- och kultur- och utbildningsnämnden en tillräcklig intern kontroll för sitt ansvar för ett skäligt brandskydd inom kommunens skolor?

Granskningsmål

- Lag om skydd mot olyckor är inarbetad i verksamheternas säkerhetsarbete
- Ansvaret för ett förebyggande arbete med brandsäkerhet mellan fastighetsägare och hyresgäst är tydligt
- Det finns en handlingsplan för vad som ska göras för att förebygga att brandtillbud och brandskador inträffar inom verksamheten liksom rutiner för att säkerställa ett ändamålsenligt skalskydd
- Personalen inom äldreboenden och skolor har kompetens i brandskydd och utrymning
- Övningar genomförs avseende scenarios för utrymning vid brandtillbud
- Det finns rutiner för inventering och kontroll av brandskyddet
- En skriftlig redogörelse över brandskyddet lämnas av fastighetsägaren till kommunens brandmyndighet
- Det sker en rapportering av brandskyddsarbetet till ansvarig nämnd

2.3 Revisionskriterier

- Lagen, 2003:778, om skydd mot olyckor (LSO)
- Statens räddningsverks allmänna råd (SVRFS 2004:3)
- Kommunövergripande styrdokument, se avsnitt 4.1

2.4 Avgränsningar

Granskningen avgränsas till socialnämnden samt barn-, utbildning- och kulturkommittén. Granskningen fokuserar i huvudsak på brandskyddet, medan skalskyddet granskas översiktligt.

I granskningen har inte ingått att göra en utvärdering av det byggnadstekniska brandskyddet på äldreboendena och skolorna, eller att granska kommunens "räddningsnämnd", d v s service- och teknikkommittén.

Granskningen avgränsas till

- Äldreboenden
 - Gunillahem, Enen samt Hedgården
- Skolor
 - Hedskolan, Sjöparkskolan samt Mandolinen (förskola)

2.5 Revisionsmetod

Inventering av styrdokument och riktlinjer m fl för området väsentlig dokumentation.

Utifrån en intervjuguide:

- Intervjuer med ledningen för socialförvaltningens äldreboende, med enhetschefer och eventuellt ett urval av vårdpersonalen (brandombud) vid utvalda äldreboenden.
- Intervjuer med ledningen för skolförvaltningen, med skolledare och eventuellt ett urval av vårdpersonalen (brandombud) vid utvalda skolor.

En dialog har även förts med företrädare för kommunens räddningstjänst samt med kommunens säkerhetschef.

Platsbesök vid utvalda äldreboenden och skolor.

Ett utkast av rapporten har varit föremål för sakgranskning av intervjuade personer samt delgivits för kännedom till kommunens säkerhetschef och räddningschef.

3 Brandskyddsarbete enligt lag och allmänna råd

Enligt 2 kap 2§ lagen, SFS 2003:778, om skydd mot olyckor (LSO) ska ägare eller nyttjanderättshavare till byggnader eller andra anläggningar vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand. Åtgärderna kan vara av teknisk eller organisatorisk karaktär. Åtgärder av teknisk karaktär kan vara lokalernas beskaftenhet, utrustning för brandsläckning och alarmering, medan åtgärder av organisatorisk karaktär kan vara exempelvis, organisation, utbildning och information.

I 2 kap 3§, LSO, anges att för vissa byggnader ska ägaren lämna en skriftlig redogörelse till aktuell kommun, företrädesvis till räddningstjänsten.

För att uppfylla kraven i LSO bör ett **systematiskt och kontinuerligt brandskyddsarbete (SBA)** bedrivas under byggnadens eller anläggningens hela användningstid. I detta ingår att brandskyddet bör dokumenteras.

Det finns ett allmänt råd från Statens räddningsverk (SVRFS 2004:3), med kommentarer om systematiskt brandskyddsarbete. I rådet står att det är skäligt att det för varje verksamhet bedrivs ett systematiskt brandskyddsarbete och att detta dokumenteras. Dokumentationen av brandskyddet bör vara tillräcklig för att säkerställa underhåll och skäliga brandskyddsåtgärder, både tekniska och organisatoriska.

Enligt det allmänna rådet bör det inom verksamheten finnas en brandskyddsansvarig med särskilt ansvar för brandskydd och dokumentation. Det är också lämpligt att ägare till byggnaden och den som bedriver verksamheten där klargör vem som ansvarar för vilka delar i brandskyddet och gärna reglerar detta i någon form av avtal.

Ett systematiskt brandskyddsarbete kan helt enkelt ses som ett sätt att ha ordning och reda i sitt brandskydd. Finns det redan någon annan form av lednings- eller kvalitetsledningssystem inom verksamheten kan det systematiska brandskyddsarbetet med fördel integreras i detta.

4 Resultat

4.1 Kommunens styrdokument

De dokument vi har tagit del av som rör eller tangerar brandskydd och som har behandlats i politiska organ inom kommunen är:

- *Kommunstyrelsens verksamhetsplan 2014-2016.* I beskrivning av kommunstyrelsens ansvarsområde och verksamhet anges under rubriken ”Ledningsfunktion” att en uppgift för styrelsen enligt speciallagstiftning är Krisledningsnämnd.
- *Socialnämndens verksamhetsplan med styrkort 2014-2016.* Här nämns inget direkt om brandskydd. Det som torde tangeras området är i beskrivning av nämndens ansvarsområde: ”Inom givna budgetramar ska socialnämnden verka för att sina ansvarsområden bedrivs i enlighet med (...) de föreskrifter som finns i lag eller förordning.
- *Barn-, utbildning- och kulturnämndens verksamhetsplan 2014-2016.* I planen nämns inget som tangerar området brandskydd.

Utöver ovannämnda planer har vi inte funnit att kommunstyrelsen, socialnämnden eller barn-, utbildning- och kulturnämnden fastställt någon form av brandskyddspolicy/motsvarande som är förankrad i förvaltningens högsta ledning och som ska vara känd av alla berörda anställda.

Vi har även tagit del av följande dokument som i allmänhet behandlar säkerhetsfrågor inom kommunen:

- *Kommunfullmäktige, 2009-09-07, Handlingsprogram förförebyggande arbete och för räddningstjänst.* Sådana handlingsprogram ska finnas enligt LSO.
- *Kommunfullmäktige 2009-09-07, Handlingsprogram för kommunens åtgärder inför och vid extraordinära händelser.* Ett sådant handlingsprogram ska finnas enligt Lagen om kommuners och landstingsåtgärder inför och vid extraordinära händelser och höjd beredskap (SFS 2006:544).
- *Kommunfullmäktige 2013-08-26, Säkerhetspolicy.* Anger mål för kommunens förebyggande säkerhets- och trygghetsarbete.

4.2 Organisation och ansvar för brandskyddet

Enligt Statens räddningsverk Allmänna råd om systematiskt brandskydd (SRVFS 2004:3) bör det inom verksamheten finnas en *brandskyddsansvarig* med särskilt ansvar för brandskydd och dokumentation. Rådet beskriver inte närmare den brandskyddsansvariges position i organisationen.

Gunillahem har en särskild handbok för systematiskt brandskyddsarbete. Enligt handboken är enhetschefen huvudansvarig för brandskyddet:

- Tilldela/fördela resurser/ansvar
- Kontrollera efterlevnaden/uppföljning

Ett av enhetens skyddsombud är brandskyddsansvarig:

- Planera, fördela och samordna brandskyddsarbetet
- Underhålla/uppdatera dokumentationen
- Planera samt genomföra brandskyddsutbildningar och utrymningsövningar
- Samverka med brandförsvaret och rapportera till VD
- Delta vid regelbunden tillsyn

Enheten har även tre brandskyddskontrollanter:

- Genomföra kontroller
- Rapportera fel och brister till brandskyddsansvarig

Vid *Enen* är enhetschef och biträdande enhetschef brandskyddsansvariga i sina egenskaper som enhetschef. Det finns också ett brandskyddsombud per boendets fyra avdelningar. Dessa saknar dokumentation över vad arbetsuppgifterna innebär. Boendet har en brandskyddskommitté (enhetschefer och brandskyddsombud) som träffas fyra gånger per år.

Vid *Hedgården* är det inte klarlagt hur ansvarsförhållandet och brandskyddsarbetet är fördelat. Boendet hade tidigare en informell brandskyddskontrollant i form av en vaktmästare. Den personen har slutat sin anställning, vilket innebär att det idag inte finns någon sådan funktion vid boendet.

Hedskolan saknar en brandskyddsorganisation med tydlig ansvarsfördelning. Rektorn nämner att denne har ansvaret för brandskyddsarbetet i egenskap av hennes roll som skolledare. Skolan betjänas av en verksamhetsvaktmästare. I dennes roll ingår också (informellt) att kontrollera att nödvändig brandsläckningsutrustning finns och fungerar.

Sjöparkskolan saknar en brandskyddsorganisation med tydlig ansvarsfördelning. Rektorn uppger att denne har ansvaret för brandskyddsarbetet i egenskap av hennes roll som skolledare. Skolan betjänas av en verksamhetsvaktmästare. I dennes roll ingår också (informellt) att kontrollera att nödvändig brandsläckningsutrustning finns och fungerar.

Förskolan *Mandolinen* saknar en tydlig brandskyddsorganisation. Brandskyddsombud saknas, utan sådana uppgifter uppges ingå i skyddsombudens roller. Liksom skolorna ovan uppger förskolechefen att hon är ansvarig för brandskyddsarbetet i egenskap av förskolechef.

Genomgående från våra intervjuer med ansvariga för äldreboendena och skolorna får vi bilden att det saknas tydliga regler, riktlinjer och direktiv från ansvariga nämnder och förvaltningsledningar vad gäller det systematiska brandskyddsarbetet.

Både inom äldreomsorgen och skolförvaltningen finns önskemål om att förvaltningarna utarbetar kommundemensamma handböcker för rutiner i samband med det systematiska brandskyddsarbetet. Inom äldreomsorgen uppger en enhetschef även att förvaltningen borde ha en gemensam central brandskyddskommitté.

4.3 Ansvar mellan fastighetsägare och hyresgäst

Enligt beskrivna Allmänna råd från statens räddningsverk är det som nämns lämpligt att ägare till byggnad och den som bedriver verksamhet där klargör vem som ansvarar för vilka delar i brandskyddet och gärna reglerar detta i någon form av avtal. Det vanligaste sättet att tydliggöra uppdelningen av detta ansvar är att upprätta en sk gränsdragningslista. Det som brukar ingå i en gränsdragningslista är vem som ansvarar för olika aktiviteter inom områdena:

- Räddningstjänstens insatsförutsättningar
- Brandtekniska installationer
- Utrymning
- Brandspridning inom och mellan brandceller
- Drifttekniska system
- Speciella risker kring brands uppkomst
- Yttre miljö

Vi har inte funnit att socialförvaltningen eller barn-, utbildnings- och kulturförvaltningen har en gränsdragningslista som fokuserar på brandskyddet.

4.4 Skriftliga redogörelser, tillsyner

4.4.1 Skriftliga redogörelser

Enligt LSO ska *skriftliga redogörelser* om förutsättningar för respektive fastighet och verksamhet vad gäller brandskydd lämnas till kommunen (räddningstjänsten). Det finns inga krav på hur ofta detta ska ske.

Vid *Gunillahem* upprättades en skriftlig redogörelse senast i december 2010. I redogörelsen noterades bl a att personalen delvis hade kompetens vad gäller skötsel och underhåll av brandskyddet, men att det fanns rutiner för att åtgärda brister som upptäckts. Vad gäller beredskap för brand noterades bl a att personalen delvis var informerad om hur utrymning ska ske, att utrymningsövningar i verksamheten inte genomfördes samt att samordnade utrymningsövningar med övriga verksamheter i byggnaden inte genomfördes. Det noterades även att personalen inte hade kompetens att utföra uppgifter de har i händelse av brand, att kompetensen inom området inte upprätthölls och att praktiska övningar inte genomfördes.

Vid *Enen* upprättades en skriftlig redogörelse senast i april 2013. I redogörelsen noterades bl a (likhet med Gunillahem) att personalen delvis hade kompetens vad gäller skötsel och underhåll av brandskyddet. Men här angavs att boendet endast delvis hade rutiner för att åtgärda brister som upptäckts.

Vad gäller beredskap för brand noterades att det delvis fanns planering för hur lokalerna ska utrymmas i händelse av brand, att personalen inte var informerad om hur utrymning ska ske, att utrymningsövningar inte genomförs och att inte samordnade utrymningsövningar genomförs med övriga verksamheter i byggnaden.

Det noterades även att personalen delvis hade kompetens att utföra uppgifter de har i händelse av brand, att kompetensen inom området inte upprätthölls och att praktiska övningar inte genomfördes.

Hedgårdens ledning uppger att en skriftlig redogörelse upprättades 2010-12-14. Något sådant dokument har dock inte delgivits oss,

Vid *Hedskolan* upprättades en skriftlig redogörelse senast i november 2008. Räddningstjänsten angav i ett tillsynsbeslut 2014-05-12 (se nedan) att en ny sådan skulle upprättas och redovisas för räddningstjänsten senast sista november 2014. Ett sådant dokument uppges nu vara under utarbetande.

Även vid *Sjöparkskolan* upprättades en skriftlig redogörelse senast i november 2008. Här har inget krav från räddningstjänsten framkommit om att en ny redogörelse ska upprättas.

Vid *Mandolinens förskola* upprättades en skriftlig redogörelse senast i maj 2014. Här angavs att det finns planering för hur lokalerna ska utrymmas i händelse av brand, att personalen delvis var informerad om hur utrymning ska ske och att personalen vet vilka uppgifter de har i händelse av brand.

4.4.2 Tillsyner

Enligt LSO ska kommunen (räddningstjänsten) utföra *tillsyn* av de fastigheter med dess verksamheter som brandmyndigheten anser har behov av dessa kontroller. Resultatet av tillsynerna ska redovisas i tillsynsprotokoll.

Vid *Gunillahem* utfördes en tillsyn senast i november 2014. Här angavs att:

- Samtlig personal ska ha erforderlig utbildning för att kunna förebygga brand samt agera rätt vid uppkomst av brand. Detta gäller även vikarier. Samtliga utbildningstillfällen ska dokumenteras i SBA-pärmen.
- Vid kontroll av brandskyddet ska detta dokumenteras i SBA-pärmen. Detta ska göras i färdiga kontrollistor.

Tillsynen upptäckte också vissa tekniska brister, vilka beskrivs under avsnitt 4.9.

Vid *Enen* utfördes en tillsyn senast i november 2014. Här angavs att:

- En utbildningsplan saknas och att personalens utbildningsnivå inte är klarlagd.
- En utbildningsplan för brandskyddsansvariga samt för övrig personal ska upprättas och tillämpas.

Tillsynen upptäckte också vissa tekniska brister, vilka beskrivs under avsnitt 4.9.

Vid *Hedgården* utfördes en tillsyn senast i november 2014. Här angavs att:

- Det var inte klarlagt ansvarsförhållanden och organisation och att detta ska redas ut och dokumenteras.
- Personal har inte genomgått brandskyddsutbildning de senaste två åren. En utbildningsplan ska tas fram som säkerställer att alla vid boendet regelbundet får tillräckliga kunskaper om brandskyddet.

- Det saknas instruktioner/rutiner för hur personalen ska agera vid brand och brandlarm.
- Den kontroll av brandskyddet som sker görs utifrån en generell checklista. Därmed riskerar verksamheten att missa kontroll av exempelvis dörrar eller liknande då inte alla kontrollpunkter i byggnaden finns sammanställda.

Tillsynen upptäckte också vissa tekniska brister, vilka beskrivs under avsnitt 4.9.

Vid *Hedskolan* utfördes en tillsyn senast i maj 2014. Här angavs att:

- En brandskyddsorganisation omfattande bl a ansvarsfördelning ska upprättas och redovisas för räddningstjänsten.
- Föreståndare för hantering av brandfarlig vara ska utses och anmälas till räddningstjänsten (lag om brandfarliga och explosiva varor, SFS 2010:1011).

Tillsynen upptäckte också vissa tekniska brister, vilka beskrivs under avsnitt 4.9.

Vid *Sjöparkskolan* utfördes en tillsyn senast i maj 2014. Här angavs att:

- En brandskyddsorganisation omfattande ansvarsfördelning mm ska upprättas och redovisas för räddningstjänsten
- Föreståndare för hantering av brandfarlig vara ska utses och anmälas till räddningstjänsten (lag om brandfarliga och explosiva varor, SFS 2010:1011).
- Ett antal åtgärder vad gäller hantering av brandfarliga gaser ska vidtas.

Tillsynen upptäckte också vissa tekniska brister, vilka beskrivs under avsnitt 4.9.

Vid *Mandolinens förskola* utfördes en tillsyn senast i maj 2014. Här angavs att:

- Ett systematiskt brandskyddsarbete ska påbörjas så snart som möjligt
- Samtlig personal ska ha erforderlig utbildning för att kunna förebygga brand samt agera rätt vid uppkomst av brand. Detta gäller även vikarier.

4.5 Systematiska egenkontroller

En viktig del i brandskyddsarbetet är att genomföra systematiska egenkontroller.

Vid *Gunillahem* ska, enligt SBA-pärmen, anläggningens brandskydd kontrolleras med jämna mellanrum enligt en fastställd kontrollplan. Vid kontrollerna används en checklista med ett antal säkerhetspunkter som ska kontrolleras, när de ska utföras och av vem. På checklistan noteras eventuella anmärkningar och åtgärder. Kontrollpunkterna gäller för:

- Utrymningsvägar
- Nödutgångsskyltar
- Utrymningsplaner
- Brandcellsgränser
- Dör i brandcellsgräns
- Handbrandsläckare och inomhusbrandposter
- Automatiskt brandlarm och utrymningslarm

Enen har i sin SBA-pärm en checklista för brandskydd. Kontroller utförs av brandskyddsombuden ungefär var tredje månad.

Vid *Hedgården* utförs idag inga systematiska egenkontroller. Enligt äldreboendets ledning ska sådana påbörjas i och med att en ny tjänst för vaktmästeri kommer att tillsättas.

Vid *Hedskolan* genomförs inga systematiska egenkontroller utifrån en för ändamålet strukturerad checklista. Detta anmärkte även räddningstjänsten på vid tillsyn 2014-05-12.

Sjöparksskolan står, enligt våra intervjuer, i begrepp att påbörja systematiska egenkontroller för brandskyddet. Detta anmärkte även räddningstjänsten på vid sin tillsyn, 2014-05-23.

Även *Mandolinens förskola* står, enligt våra intervjuer, i begrepp att påbörja systematiska egenkontroller för brandskyddet. Detta anmärkte även räddningstjänsten på vid sin tillsyn, 2014-05-23.

4.6 Evakueringsplaner, utrymningsplaner, utbildning, övning

Utbildning i brandskydd och utrymningsövningar vid brand är väsentliga inslag i det förebyggande brandskyddsarbetet.

Frånsett de utrymningsplaner enligt nationell standard som finns på korridorers väggar vid fastigheternas olika utgångar har vi inte funnit något dokument som beskriver hur evakuering och utrymning av äldreboendena ska ske.

Vid några enheter vi besökt uppger enheternas ledningar att nyanställda och vikarier i introduktionsprogrammet får information om utrymningsvägar i händelse av brand. Men det finns vissa språkförbistringar. Från granskade äldreboendenas ledningar finns generellt synpunkter om att antalet anställda som inte har svenska som modersmål/nyanlända svenskar är relativt stort och antalet ökar successivt. Då de flesta av dessa inte kan svenska språket finns problem för dessa att tillgodogöra sig information om de regler och riktlinjer som gäller i arbetet och arbetsmiljön. Inte minst gäller det brandskyddsfrågor.

I den skriftliga redogörelsen för *Gunillahem* (december 2010) nämns att det finns planering för hur lokalerna ska utrymmas i händelse av brand, samt att personalen delvis är informerad om hur detta ska ske.

I den skriftliga redogörelsen för *Enen* (april 2013) noteras att det delvis finns en planering för hur lokalerna ska utrymmas i händelse av brand, men att personalen inte är informerade om hur detta ska ske.

I sitt tillsynsprotokoll för *Hedgården* (november 2014) anger räddningstjänsten att det saknas instruktioner för hur personalen ska agera vid brand och att sådana instruktioner ska tas fram och dokumenteras. Instruktionerna ska göras tillgängliga för all personal och ska även ingå vid introduktion av ny personal.

Hedskolans ledning uppger vid intervju att det finns evakueringsplan för elever och personal och att evakuering brukar övas en gång per år (hösttermin).

Ledningen för *Sjöparksskolan* uppger att evakueringsövning sker en gång per år, vid höstens terminstart. Skolan planerar också att genomföra en större, mer realistisk, övning tillsammans med räddningstjänsten, där även rökgranater kommer att ingå. I sin skriftliga redogörelse (september 2008) anges att det finns planering för hur lokalerna ska utrymmas i händelse av brand och att all personal är informerad om hur detta ska ske.

Ledningen för *Mandolinens förskola* uppger att förskolan har en evakuerings/ utrymningsövning en gång per år. Övningen är realistisk, där även räddningstjänsten besöker förskolan och pratar med barnen om faran med bränder och vad man inte får göra. I sin skriftliga redogörelse anger skolan att det finns planering för hur lokalerna ska utrymmas i händelse av brand och att personalen delvis är informerad om hur detta ska ske.

4.7 Händelserapporter

Vi har inte funnit att vare sig kommunens äldreomsorg eller skolförvaltningen har någon gemensam blankett eller gemensamma rutiner som fokuserar på hur rapportering av brandtillbud ska ske.

I *Gunillahems* SBA-pärm anges att brandtillbud ska dokumenteras och rapporteras till den brandskyddsansvarige. Boendets ledning redovisar också en blankett – Tillbudsrapport – vilken ska användas, generellt vid olika inträffade tillbud.

Vid *Enen* används en allmän blankett för tillbudsrapportering. Ett brandtillbud rapporteras på blanketten och sparas av något av brandskyddsombuden. Den ifyllda blanketten är ett underlag för att diskutera tillbudet vid arbetsplatsträffar och vid brandskyddsträffar.

Även *Hedgården* har en allmän tillbudsblankett som, vilket är tänkt, även ska nyttjas vid brandtillbud.

Enligt våra intervjuer har det varit ytterst få brandtillbud vid de tre äldreboendena.

Tillbudsrapporterna skickas inte vidare till förvaltningsledningen. Här, menar intervjuerna, att det borde finnas sådana rutiner så förvaltningsledningen får kännedom om de tillbud som inträffat.

Hedskolan har en allmän blankett för tillbudsrapportering som även kan användas vid brandtillbud.

Sjöparksskolans ledning nämner att skolan nyttjar en kommungemensam blankett för notering om tillbud, vilken även kan användas för brandtillbud. Efter ifyllande av ett tillbud arkiveras ett exemplar inom skolan och ett exemplar skickas till skolförvaltningens ledning. Även *Mandolinens förskola* nyttjar en allmän tillbudsblankett för händelser inom skolans verksamhet.

4.8 Rapportering till ansvarig nämnd

Det är socialnämnden som har det övergripande ansvaret för det organisatoriska brandskyddet vid kommunens äldreboenden samt barn-, utbildning- och kulturkommittén som har detta ansvar för kommunens skolor. Vi har gått igenom protokoll från nämndernas sammanträden från 2013 till 2014.

Genom den sökning som vi inte spåra att information eller ärenden om äldreboendens eller skolornas organisatoriska brandskydd behandlats av respektive nämnd. Vad gäller rapportering om brandtillbud har vi funnit *en* rapportering till barn-, utbildning- och kulturkommittén. Det gällde ett tillbud/brand i anslutning till Hakkas skola den 17 maj 2013 (protokoll 2013-06-18, förvaltningschefens information).

4.9 Iakttagelser vid arbetsplatsbesök

Under detta avsnitt kombinerar vi våra egna iakttagelser med de noteringar som har angivits i räddningstjänstens tillsyner, vilka har skett under 2014.

4.9.1 Gunillahem

Gunillahem är ett särskilt boende i Malmberget med tre avdelningar. Verksamheten bedrivs i intrapenadform, vilket innebär att boendets ledning är direkt underställd kommunens socialchef. Fastigheten är i ett plan samt källare. I fastigheten inryms 42 lägenheter.

- En brandcentral som vid händelse av brand visar inom vilken sektion i fastigheten detta inträffat finns vid boendets entré.
- Brandpost finns i varje korridor med vattenslang.
- Fastigheten har ett sprinklersystem för allmänna utrymmen.
- Dörrarna till korridorerna slås automatiskt (via magnet) igen vid rök- eller brandtillbud.
- Samtliga avdelningar har två av varandra oberoende utrymningsvägar till markplan och ut i det fria.
- Utrymningsvägar och nödutgångar samt släckutrustningar i form av handbrandsläckare och brandfilter är markerade och placerade på strategiska platser inom boenden.
- Boendets automatiska brandlarm hörs i hela fastigheten.
- Varje lägenhet har branddetektor med anslutet brandlarm genom en varningslampa vid utsidan av lägenheterna.
- Timer finns till elektiska utrustningar i köksavdelningar.
- I källarplan finns en tvättstuga med två tvättmaskiner, en torktumlare och ett torkskåp. Avstängningsknappar för dessa är lättåtkomliga.
- I källarplan finns även en bastu som kan nyttjas av de boende.
- Vid äldreboendet finns mottagningskök. Matsal finns vid samtliga fyra avdelningar.
- Från källarplan finns en utgång via en trappa upp till markplan (ej någon huvudentré). Dörren till trappan upp till markplan är låst. Det finns en ytterligare dörr vid markplan som är olåst. Trappans inre väggar och tak är överbyggda av trä. Här, anser vi, finns en risk för att någon obehindrad kan anlägga en brand.

I räddningstjänstens tillsynsprotokoll från november 2014 angavs vissa brister i lokalernas brandskydd. Spisarna i personalmatsalen saknar timer.

Branddörr ut från mottagningskök måste justeras så att denna stänger och sluter tätt. Bastun i källarplan har inte en fungerande timer. Kabelföringar efter kabelstegen i källarplan måste kontrolleras så att dessa sluter tätt. Bristerna är nu åtgärdade.

4.9.1.1 Skalskydd

- Entrédörrarna till äldreboendet är alltid låsta, vilka inifrån går att låsa upp med kodlås. Utifrån finns en särskild ”knapp” som låser upp dörrarna. Mellan 20.00 och 07.00 får besökare nyttja en ringklocka som står i förbindelse med personalens mobiltelefoner. Dörrarna kan låsas upp via mobiltelefonen.
- Det finns även kodlås till källarutrymmena.
- Alla vårdtagare som har förmågan och så önskar har nyckel till sina lägenheter och låser själva sin dörr. Vid behov har dock personalen en huvudnyckel till samtliga lägenheter.
- Vid behov har lägenheterna möjlighet till rörelsedetektor.
- Fastigheten saknar inbrottslarm och rörelsedetektor till allmänna utrymmen.
- Det finns inga fönster i källarplan.

4.9.2 Enen

Enen är ett särskilt boende i Gällivare centrum. Fastigheten har fyra plan och inrymmer 76 lägenheter för de boende.

- Fastigheten har ett sprinklersystem för allmänna utrymmen och samtliga lägenheter.
- Lägenheterna har egna köksutrustningar i form av trinettkök med timer.
- Timer finns till elektiska utrustningar i köksavdelningar.
- Dörrarna till avdelningarnas korridorer slås automatiskt (via magnet) igen vid rök- eller brandtillbud.
- Samtliga avdelningar/plan har två av varandra oberoende utrymningsvägar till markplan och ut i det fria.
- Utrymningsvägar och nödutgångar samt släckutrustningar i form av handbrandsläckare och brandfiltar är markerade och placerade på strategiska platser inom boenden.
- Boendets automatiska brandlarm hörs i hela fastigheten.
- Varje lägenhet har branddetektor med anslutet brandlarm genom en varningslampa vid utsidan av lägenheterna.
- I källarplan finns en tvättstuga med tvättmaskiner, en torktumlare och ett torkskåp. Avstängningsknappar för tvättmaskin och torktumlare är lättåtkomliga.
- Äldreboendet har mottagningskök. Det finns två matsalar i varje plan.

I räddningstjänstens tillsynsprotokoll från november 2014 angavs vissa brister i lokalernas brandskydd. Bråte (lastpallar, tvättvagnar etc) förvarades framför släckredskap. Draperier blockerade dörrar till trapphus för utrymning. I trapphus förvarades rullstolar, rullatorer mm som kunde blockera utrymningsvägar. En dörr i markplan i ett trapphus stängde inte ordentligt som därför måste justeras. Bristerna är nu åtgärdade.

4.9.2.1 Skalskydd

- Äldreboendets entré är låst med kodlås mellan 18.00 och 06.00
- De vårdtagare som så önskar har egna nycklar till sina lägenheter.
- Trygghetslarm finns i lägenheterna för de boende/anhöriga som så önskar.

- Varje lägenhet har dörrlarm som kan slås på vid behov. Larmet går då till vårdpersonalens telefoner.
- Det finns inga galler för fönster i källarplan.

4.9.3 Hedgården

Hedgårdens särskilda boende är beläget i övre Heden nära Gällivare centrum. Fastigheten är i två plan och omfattar 51 lägenheter.

- Fastigheten har ett sprinklersystem för allmänna utrymmen och samtliga lägenheter.
- Lägenheterna har egna köksutrustningar i form av trinettkök. Timer eller spisvakt installeras efter behov.
- Timer finns till elektiska utrustningar i köksavdelningar.
- Dörrarna till avdelningarnas korridorer slås automatiskt (via magnet) igen vid rök- eller brandtillbud.
- Boendets två plan har två av varandra oberoende utrymningsvägar till markplan och ut i det fria.
- Utrymningsvägar och nödutgångar samt släckutrustningar i form av handbrandsläckare och brandfilter är markerade och placerade på strategiska platser inom boenden.
- Boendets automatiska brandlarm hörs i hela fastigheten.
- Boendets lägenheter saknar branddetektor med anslutet brandlarm.
- I källarplan finns en tvättstuga med tvättmaskiner, en torktumlare och ett torkskåp. Avstängningsknappar för tvättmaskin och torktumlare är lättåtkomliga.
- Boendet har mottagningskök. Det finns en stor matsal i markplan som även betjänar den närbelägna Hedskolan.
- Det finns två mindre matsalar i varje plan, en per vårdtagargrupp.

I räddningstjänstens tillsynsprotokoll från november 2014 angavs vissa brister i lokalernas brandskydd. Beslag i vissa dörrar till utrymningsvägar har haspar/spärrar som måste öppnas för att låsa upp handtagen till utrymningsvägarna. En dörr till en utrymningsväg är låst med kodlås och koden till låset är inte anslagen i närheten. På flera ställen i byggnaden saknas utrymningsplaner.

4.9.3.1 Skalskydd

- Fastighetens entré dörrar låses 16.00 till 06.00 vardagar och dygnet runt alla helger. Då entrén är låst kan besökare använda en porttelefon.
- Fastigheten har inget inbrottslarm.
- Fönstren i markplan saknar galler. Detta, i kombination med avsaknad av inbrottslarm, ger ett ofullständigt skalskydd.

4.9.4 Hedskolan

Hedskolan är en grundskola med ca 280 elever i åldrarna 6 till 16 år. Skolan är belägen i övre Heden nära Gällivare centrum. Fastigheten är i tre plan samt källarplan.

- Varje plan ovan källare har minst två av varandra oberoende utrymningsvägar till markplan och ut i det fria.
- Utrymningsvägar och nödutgångar samt släckutrustningar i form av handbrandsläckare och brandfilter är markerade och placerade på strategiska platser inom skolan.

- Skolan har ett automatiskt brandlarm som hörs inom hela fastigheten
- I vissa lokaler förvaras brandfarliga/explosiva varor som är tillståndspliktiga enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor (SFS 2010:1011, LBE). Det gäller klassrum för laboratorieövningar och slöjdsalar.

I räddningstjänstens tillsynsprotokoll från maj 2014 angavs vissa brister i lokalernas brandskydd. Någon inomhusbrandpost hade inte kontrollerats regelbundet. En utrymningsväg från ett omklädningsrum i gymnastikbyggnaden saknade vägledande skyltar samt vissa skyltar till utrymningsväg från gymnastiksal var förådrade och uppfyllde inte de krav som föreskrifter angett. Bristerna är nu åtgärdade.

Vad gäller brandfarliga och explosiva varor saknades förnyad ansökan till räddningstjänsten om hantering av dessa varor. LBE kräver att verksamheten utser en föreståndare för denna hantering. En sådan föreståndare hade slutat sin anställning vid skolan utan att någon ersättare utsetts. Information och instruktion för hantering av gasol var inaktuell. Bristerna är nu åtgärdade.

4.9.4.1 Skalskydd

- Entredörrar låses 15.30 till 07.30 måndag till torsdag samt 14.30 till 07.30 fredagar
- Fastigheten har inbrottslarm som aktiveras efter att entrédörrarna låsts.
- Fastigheten saknar galler för fönster i källarplan.

4.9.5 Sjöparksskolan

- Sjöparksskolan är en grundskola med ca 350 elever i åldrarna 6 till 16 år. Skolan ligger i Gällivare centrum och har två plan samt källarplan.
- Varje plan ovan källare har minst två av varandra oberoende utrymningsvägar till markplan och ut i det fria.
- Utrymningsvägar och nödutgångar samt släckutrustningar i form av handbrandsläckare och brandfiltar är markerade och placerade på strategiska platser inom skolan.
- Skolans tillagningskök och matsal är en fristående byggnad inom skolområdet. Köksavdelningen saknar allt vad brandskydd heter, förutom några handbrandsläckare; Inget automatlarm till räddningstjänsten, inget akustiskt larm, inga timers/motsvarande vid spisar och vid övrig elektrisk utrustning, inget automatiskt släckningssystem.

I räddningstjänstens tillsynsprotokoll från maj 2014 angavs vissa brister i lokalernas brandskydd. Vissa utrymningsskyltar från matsal från entré samt från expeditionskorridor var trasiga. Vissa brandcells dörrar stängde inte ordentligt eller inte alls.

Vad gäller brandfarliga och explosiva varor saknades förnyad ansökan till räddningstjänsten om hantering av dessa varor. LBE kräver att verksamheten utser en föreståndare för denna hantering. En sådan föreståndare hade slutat sin anställning vid skolan utan att någon ersättare utsetts. Information och instruktion för hantering av gasol var inaktuell. Dörr till kemisal där gasol förvarades saknade lås.

Gasflaskor var inte ordentligt förankrade så att de inte kunde falla omkull och gas läcka ut. Bristerna är nu åtgärdade.

4.9.5.1 Skalskydd

- Skolans entrédörrar låses 16.00 till 06.00 samtliga arbetsdagar.
- Inbrottslarm finns och är aktiverat mellan 21.00 och 06 samtliga dagar.
- Det finns en övervakningskamera på skolgården. Kameran fungerar "endast direkt", och arkiverar därmed inte upptagningen.

4.9.6 Mandolinens förskola

Mandolinens förskola är en förskola med tre avdelningar om vardera 18 barn i åldrarna 1 till 5 år. Förskolan är belägen i övre Heden.

- Byggnaden har ett plan och inget källarplan. Alla tre avdelningar har utrymningsvägar ut i det fria.
- Utrymningsvägar och nödutgångar samt släckutrustningar i form av handbrandsläckare och brandfiltar är markerade och placerade på strategiska platser inom skolan.
- Förskolan har ett gemensamt mottagningskök. Varje avdelning har varsin köksdel för pedagogiska aktiviteter. Spisar och övrig elektrisk utrustning har timers.
- Förskolan har ett automatiskt brandlarm och sprinklersystem. Förskolans ledning uppger att larmsignaler från köket har haft en för låg volym, vilket medför att det inte uppfattas ute på skolgården.

I räddningstjänstens tillsynsprotokoll från maj 2014 angavs vissa brister i lokalernas brandskydd. På vissa av avdelningens spisar var brännbart material placerade. Det gällde perculatorer, plastföremål mm. Samtliga utrymningsvägar måste skottas vintertid. En rökdetektor måste rengöras. Bristerna är nu åtgärdade.

4.9.6.1 Skalskydd

- Förskolan har som rutin att den av personalen som sist lämnar fastigheten låser entrédörrarna, vilket sker ungefär 17.30.
- Inbrottslarm är aktiverat då entrédörrarna låses.
- Förskolans ledning beskriver en situation som tangerar skalskyddet. Det händer vid flera tillfällen att fastighetstekniker, hantverkare/motsvarande kommer in i förskolan för att utföra olika fastighetsåtgärder. Detta, utan att presentera sig. "Man bara stövlar in" och personalen vet inte var de kommer ifrån och vad för uppgifter dessa personer har. Detta känns, enligt personalen, olustigt med tanke på den verksamhet som bedrivs med små barn.

2015-02-05

Hans Rinander

Projektledare

Hans Forsström

Uppdragsledare